स धर्म्मराजमालक्ष्य भ्राता भ्रातरमग्रजं । कथयामास तत् सर्व्वं ग्रहणादिविचेष्टितं ।
॥ भीमसेन उवाच ॥ अयमार्य्य महासत्त्वो भक्ष्यार्थं मां गृहीतवान् । नहुषो नाम राजर्षिः प्राणवानिव संस्थितः ।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ मुच्यतामयमायुष्मन् भ्राता मे ऽमितविक्रमः । वयमाहारमन्यन्ते दास्यामः क्षुन्निवारणं ।
॥ सर्प उवाच ॥ आहारो राजपुत्रोऽयं मया प्राप्तो मुखागतः । गम्यतां नेह स्थातव्यं श्वो भवानपि मे भवेत् । १२४५५
व्रतमेतन्महाबाहो विषयं मम यो व्रजेत् । स मे भक्ष्यो भवेत्तात त्वञ्चापि विषये मम ।
चिरेणाद्य मयाहारः प्राप्तोऽयमनुजस्तव । नाहमेनं विमोक्ष्यामि नचान्यमभिकाङ्क्षये ।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ देवो वा यदि वा दैत्य उरगो वा भवान् यदि । सत्यं सर्प वचो ब्रूहि पृच्छति त्वां युधिष्ठिरः ।
किमर्थञ्च त्वया ग्रस्तो भीमसेनो भुजङ्गम । किमाहृत्य विदित्वा वा प्रीतिस्ते स्याद्भुजङ्गम ।
किमाहारं प्रयच्छामि कथं मुञ्चेद्भवानिमं ॥ सर्प्प उवाच ॥ नहुषो नाम राजाऽहमासं पूर्व्वस्तवानघ । १२४६०
प्रथितः पञ्चमः सोमादायोः पुत्रो नराधिप । क्रतुभिस्तपसा चैव स्वाध्यायेन दमेन च ।
त्रैलोक्यैश्वर्य्यमव्यग्रं प्राप्तोऽहं विक्रमेन च । तदैश्वर्य्यं समासाद्य दर्पो मामगमत्तदा ।
सहस्रं हि द्विजातीनामुवाह शिबिका मम । ऐश्वर्य्यमदमत्तो ऽहमवमन्य ततो द्विजान् ।
इमामगस्त्येन दशामानीतः पृथिवीपते । नतु मामजहात् प्रज्ञा यावदद्येति पाण्डव ।
तस्यैवानुग्रहाद्राजन्नगस्त्यस्य महात्मनः । षष्ठे काले मयाहारः प्राप्तोऽयमनुजस्तव । १२४६५
नाहमेनं विमोक्ष्यामि नचान्यदपि कामये । प्रश्नानुचरितानद्य व्याहरिष्यसि चेन्मम ।
अथ पश्चाद्विमोक्ष्यामि भ्रातरं ते वृकोदरं ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ ब्रूहि सर्प यथाकामं प्रतिवक्ष्यामि ते वचः ।
अपिचेच्छक्नुयां प्रीतिमाहर्त्तुं ते भुजङ्गम । वेद्यञ्च ब्राह्मणेनेह तद्भवान् वेत्ति केवलं ।
सर्पराज ततः श्रुत्वा प्रतिवक्ष्यामि ते वचः ॥ सर्प उवाच ॥ ब्राह्मणः को भवेद्राजन् वेद्यं किञ्च युधिष्ठिर ।
ब्रवीह्यतिमतिं त्वां हि वाक्यैरनुमिमीमहे ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ सत्यं दानं क्षमा शीलमानृशंस्यन्तपो घृणा । १२४७०
दृश्यन्ते यत्र नागेन्द्र स ब्राह्मण इति स्मृतिः । वेद्यं सर्प परं ब्रह्म निर्दुःखमसुखञ्च यत् ।
यत्र गत्वा न शोचन्ति भवतः किं विवक्षितं ॥ सर्प उवाच ॥ चातुर्व्वर्ण्यं प्रमाणञ्च सत्यञ्च ब्रह्म चैव हि ।
शूद्रेष्वपि च सत्यञ्च दानमक्रोध एव च । आनृशंस्यमहिंसा च घृणा चैव युधिष्ठिर ।
वेद्यं यच्चात्र निर्दुःखमसुखञ्च नराधिप । ताभ्यां हीनं पदञ्चान्यन्नतदस्तीति लक्षये ।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ शूद्रे तु यद्भवेल्लक्ष्म द्विजे तच्च न विद्यते । न वै शूद्रो भवेच्छूद्रो ब्राह्मणो नच ब्राह्मणः । १२४७५
यच्चैतल्लक्ष्यते सर्प वृत्तं स ब्राह्मणः स्मृतः । यच्चैतन्न भवेत् सर्प तं शूद्रमिति निर्द्दिशेत् ।
यत् पुनर्भवता प्रोक्तं न वेद्यं विद्यतीति च । ताभ्यां हीनमतो ऽन्यत्र पदं नास्तीति चेदपि ।
एवमेतन्मतं सर्प ताभ्यां हीनं न विद्यते । यथा शीतोष्णयोर्म्मध्ये भवेदोष्णं न शीतता ।
एवं वै सुखदुःखाभ्यां हीनं नास्ति पदं क्वचित् । एषा मम मतिः सर्प्प यथा वा मन्यते भवान् ।
॥ सर्प्प उवाच ॥ यदि ते वृत्ततो राजन् ब्राह्मणः प्रसमीक्षितः । वृथा जातिस्तदायुष्मन् कृतिर्यावन्न विद्यते । १२४८०
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ जातिरत्र महासर्प्प मनुष्यत्वे महामते । सङ्करात् सर्व्ववर्णानां दुष्परीक्ष्येति मे मतिः ।